

POJŹRZENIE (58) *sb n*

pojźrzenie (36), **pojrzenie** (15), **poźrzenie** (7), [**poźrenie**]; pojźrzenie *BielKron, ZawJeft, KochFrag* (2), *LatHar, WujNT* (3), *CzahTr, KlonFlis, KlonWor*; pojrzenie *MurzHist, SkarŻyw* (4), *ActReg, SkorWinsz*; poźrzenie *RejRozm, GórnDworz* (2), *RejPos, ModrzBaz*; pojźrzenie : pojrzenie : poźrzenie *Leop* (4:2:2), *Mącz* (19:1), *BudBib* (2:5).

-ź- (37), -z- (5), -lz- (1).

-enie (57), -ęnie (1).

o oraz pierwsze e jasne; końcowe e z tekstów nie oznaczających é oraz -é.

sg *N* pojźrzeni(e) (18). ◇ *G* pojźrzenia (14); -ã (13), -(a) (1). ◇ *A* pojźrzeni(e) (6). ◇ *I* pojźrzenim (6), pojźrzeni(e)m (5); -im *MurzHist, SkarŻyw, KochFrag*; -(e)m *RejPos, ModrzBaz, SkorWiszn*; -im : -(e)m *Mącz* (1:1), *WujNT* (2:1). ◇ *L* pojźrzeniu (10).

Sł stp brak, Cn: pojrzenie, Linde XVI – XVII w.: pojrzenie, pojźrzenie.

1. Zwrócenie oczu na kogoś lub na coś, spojrzenie, spoglądnięcie; *a(d)spectus Vulg, Mącz, Modrz, Cn; conspectus, intuitus Vulg, Cn; species PolAnt, Cn; contuitus, suspectus Mącz; coniectus a. iniectus oculorum, inspectio, inspectus, obtutus (oculorum), respectus, spectus Cn* (21) : *Mącz* 468a; który te rzeczy [...] w łobie będzie miał/ ten nietylko słowy/ ále y poźrzeniem łercá żołnierłkie pobudzi do łpraw woiennych *ModrzBaz* 116; obrociwłzy łię Pan/ poźrzał ná Piotrá, (*marg*) Duchowne to było/ y Bogu łłużące poyźrzenie. [...] (–) *LatHar* 721.

poj(ź)rzenie na co (3): *Ignispicium, Práktikowánie z poyrzenia ná ogień. Mącz* 165a; *Necromantes, Práktikarz/ wiefzczy z poyźrzenia ná martwe ciáło. Mącz* 244a, 334a.

pojźrzenie czyje (3): którego poyrzenie wyłulłá przepáści *Leop* 4.*Esdr* 8/23. Cf »pojźrzenie człowiecze«, »na poj(ź)rzeniu«.

W połączeniu z określeniem kierunku (1): *Suspectus, Poyźrzenie wzgóř. Mącz* 406d.

Zwrot: »jednym pojźrzeniem obaczyć« (1): iż tu małz [...] włzytek Nowy tełtáment Polłki/ zárázem z Graeckiego y z Lácińłkiego ták przełožony/ że iednym poyźrzeniem wnet obaczyłz/ kędy w Graeckim ielł co ináczey/ [...] niłzi w Lácińłkim. *WujNT przedm* 16.

Wyrażenia: »pojźrzenie człowiecze« (1): *Abowiem nie łądźeć ia według poyźrzenia człowieczego [intuitum hominis]. Ze człowiek tho thylko widzi co ze wnątrz otworzyłłthego ielłth/ ále Bog pátrzy ná łerce. Leop* 1.*Reg* 16/7.

»(i) jedno pojźrzenie« (3): *Leop Sap* 11/21; [*św. Antonijnus*] kołtery y iednym poyrzenim łtráłył. *SkarŻyw* 414. Cf *Zwrot*.

Szereg: »oko a poźrzenie« (1): *Gdyż Pan powiedáć raczy/ iż nie tylko iákim innym połłtepkim moźnego łwiátá tego/ ále łámym okiem/ á łámym tylko łwowlonym poźrzeniem/ iuż kaźdy zgwałćić mułi thę powinnołć łwoię. RejPos* 345v.

Wyrażenia przyimkowe: »z pojrzenia« = *patřząc na coł, widząc, co się dzieje* (1): *ktorym/ Zołnierzem nietylko niebył ale zpoirzenia tym wszyłkiem się brzydzieł ActReg* 159.

~ *Wyrażenie*: »z dalekiego pojźrzenia« (1): *Acz ielł [zamek Szarosz] ná bárzo wielki y wyłoki gorze/ Z dálekiego poyźrzenia okazały w murze. Ale w mocy máło co mocnieyłzy nád iáie CzahTr Hv. ~*

»za najpierwszym pojźrzeniem« (1): *Primo aspectu, Zá naypierwłzym poyźrzeniem. Mącz* 321d.

»na pojrzaniu [czyim]« = *widziany przez kogoś (1)*: Tákże tedy miedzy ftárffemi wefrzodku/ á ná poyrzaniu wzyftkich [*in conspectu omnium*] powiedział wzyftkie rzeczy Achior *Leop Iudith* 6/12.

~ *Wyrażenie*: »na pirwszym pojźrzeniu« (1): Primo quasi aspectu, Ná pirwzym poyźrzeniu. *Mącz* 405c. ~

a. Wrażenie, zwrócenie uwagi (2) :

Wyrażenia przyimkowe: [»wedle pojrzania«: Nie fádzcie wedle poirzenia [*secundum speciem*]/ ale fádzcie fąd fprawiedliwy. *MurzNT Ioann* 7/24.]

»na pi(e)rwszym po(j)źrzeniu« (2): wiele ieft rzeczy/ ktore ták ná pirwzym poźrzeniu/ zdádzą fie dobre/ á fą złe *Górndworz* L3v; *KlonFlis* Bv.

b. Złe spojrzenie, urok (1) : Contagio, Przirzucona chorobá z poyźrzenia. *Mącz* 440b.

2. Sposób patrzenia, wyraz a. wygląd oczu; wzrok; visus *Mącz*, *Vulg* (9) : Nubecula, Obłoczek. Et per translationem, Pochmurne/ Niewesołe poyźrzenie. *Mącz* 252b, 124a, 494b; *ZawJeft* 46; A poyrzaniem wesołym y fpániącym [*swe piastunki*] ciełzyfz *SkorWinsz* A3v; [*Leop Eccli* 19/26 (*Linde*)].

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy zwierzęcia (1): Generositas equi in oculis est, Węfołe [!] poźrzenie końskie dobrego <k>onia znamienuye. *Mącz* 143d.

W połączeniu szeregowym (1): [*kot, ujrzawszy lwa, mówi*:] czos też znałfego rodu [...] Bo ogoń [!] twarz i poftawa Poźrzenie i kazda fprawa Kto zna niechai kazdi powie Yz podobno ku kotowi *RejRozm* 391.

W charakterystycznych połączeniach: okrutne pojźrzenie, piękne, pochmurne, spaniałe, (nie)wesołe (3); poźrzenie końskie; pojźrzeni(e)m cieszyć, dać znać; z pojźrzenia bywać poznan.

Zwrot: »pojrzaniem poglądać« (1): okrutnym poirzeniem począł po wzyftkim poglądać *MurzHist* T4.

Przen: Osoba o określonym wyrazie oczu (1) : Gwałci wzrokiem wżetecznym poyźrzenie wtydliwe *KlonWor* 58.

3. Wygląd zewnętrzny, powierzchowność czyjaś, kształt; a(d)spectus *Vulg*, *Mącz*, *PolAnt*; *visus* *Vulg*, *Cn*; *species* *Mącz*, *Cn*; *visio* *Vulg*; *facies*, *obiectum visus*, *obiectum [aliquid] visui*, *respectus*, *spectaculum*, *spectamentum*, *spectatum*, *visum*, *visum [aliquid]* *Cn* (23) : ten fiedzący [*na stolicy*] był poyźrzeniem podobny kámieniowi Iáfpifowi/ y Sárdynowi: á tęczá była około ftolice/ poyźrzeniem podobna Smárágdowi. *WujNT Apoc* 4/3.

poźrzenie czego (1): ná wtwierdzeniu ktore było nád głową ich/ iákoby poyźrzenie ná kámień Száfirowy (było) podobieńftwo Thronu: A ná podobieńftwie Thronu/ podobieńftwo iákoby weźrzenie człowieká zwierzchu. Y widziałem iákoby ofsobę Kontryffału/ iáko poźrzenie ognia wewnąthrz około iego: [...] iákoby ofsobę ognia fńącego fie około. *Leop Ez* 1/27.

pojźrzenie na co (1): *Leop Ez* 1/26 cf *poźrzenie czego*.

poj(ź)rzenie czyje (3): A ná oftátku dziefiáci dni zdało fie poyrzanie iych [*młodzieńców jedzących przez ten czas tylko jarzyny*] lepfze y tłuftfze ciátem/ niż wízech pácholąt/ ktore iádły potrawę krolewfką. *BudBib Dan* 1/15, *Dan* 7/20, *Ez* 10/10.

G sg w funkcji przydawki lub orzecznika: »[jakiego] poj(ź)rzenia« = *jak wyglądający; [aliquis] aspectu* *PolAnt* (5): Lecz oczy Leiny były fubtylne/ zaś Rachel była piękna kíztałtem y pięknego poyrzania. *BudBib Gen* 29/17, *Gen* 41/4, *Dan* 1/4; widząc Dyoklecyan iáko on młodzieniec był barzo śliczny

á poyrzenia Anielŕkiego (bo był łálki Bożey pełen) pięknymi go łłowy namawiał: áby iego Bogi vcźcił *SkarŻyw* 553, 47.

Wyrażenia przyimkowe: »z pojźrzenia [jaki]« (1): In speciem videtur esse bonus, Z poyźrzenia fie zda bárzo dobry. *Mącz* 404d.

»[jaki] na poj(ź)rzenie« = [aliquis] visu *Vulg*; [aliquis] aspectu *PolAnt* (4): pobił wźyťtko co iedno było pięknego ná poyrzenie w przybytku corki Syońŕkiej *Leop Thren* 2/4; Y požárły ony krowy łzpetne ná poyrzenie [...] / fiedm krow pięknego poyrzenia á tłuťtych *BudBib Gen* 41/4, *Gen* 41/2, 3.

»na pojźrzeniu [jaki]« = [aliquis] ad aspectum a. in speciem *Mącz* (6): Suspectus vasto turris, Wieźá wielka ná poyźrzeniu. *Mącz* 406d, 404d, 405c; ktorzy fáłźzuią czerwone złote/ poľpolicie im dáia taką fárbę/ iż ná požrzeniu ielźcze fie lepźze zdádźą/ niź dobre. *GórnDworz* Q6; *SkarŻyw* 212; *KochFragJan* 3; [A choćia [Chrystus] w oľobie Boľkiej był/ [...] / ale [...] wziął oľobe [!] słuźebnicą na fie był iako iny człowiek/ y na poirzeniu iako iny człowiek naleźiony. *UstKośćiel* 4v; Ktorzyľzto Catechiľm ácz nápoźreniu máły fie być widzi/ [...] ale iście wielkie/ y owźzem naywiťźsze rzeczy w łobie zámyka *LuterMalKat* A4v].

4. *Widok, to, co się widzi, to, że się widzi; prospectus Vulg, Mącz, Cn; conregio, conspicio, despectatio, despectus, lumen Cn* (4) : Pulcherrimus undiquaque prospectus, Bárzo piękne/ weľole ze wźzech łtrón poyźrzenie. *Mącz* 406b, 406b.

pojźrzenie na co (1): Prospectu in urbem agrumque capto, Odyáwłzy poyźrzenie ná pole y ná miálto. *Mącz* 406c.

pojźrzenie czyje (1): Wiele oczóm powinien/ o Páni/ kto ćiebie Ogládał/ á vciefzył twym poyźrzenim śiebie. *KochFrag* 26.

[*pojźrzenie skąd z określeniem kierunku:* była ná onym mieľcu wieźá wyľoka ná pięćdziefiąt łokći/ [...] łthey było poyźrzenie nádoł bárzo przykre *Leop 2.Mach* 13/5 (*Linde*).]

Wyrażenie: »[skąd] dalekie pojźrzenie« (1): Ná tey łkále od zachodu Słońcá była wieźá Nebložá thák wyľoka/ z kthorey było bárzo dálekie poyźrzenie *BielKron* 264v.

a. [Strona budynku:

Wyrażenia przyimkowe: »na pojźrzenie [na co]«: w której [izdebce] [...] okna 4 wielkie śćklane, 2 są na pojźrzenie na jezioro, a 2 na przygródek. *LustrPom* 197.

»na pojźrzenie [do czego]«: Z tej izdebki ku północy na pojźrzeniu do jeziora są 2 sklepy warowne *LustrPom* 198.]

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Conspectus [...], Poyźrzenie/ Obliczność. *Mącz* 405c.

Synonimy: 1. pogłádnienie; 2. wzrok; 3. figura, forma, kształt; 4. widok.

Cf **POŹRZEĆ**